

ANKSTYVOJO AMŽIAUS VAIKŲ PAŽINIMO KOMPETENCIJOS UGDYMO(SI) GALIMYBĖS

Lina Valevičė

Kauno lopšelis-darželis „Vaikystė“

Algimantas Bagdonas

Kauno kolegija

DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.v1iVII.253>

Anotacija

Straipsnyje, remiantis mokslinės literatūros analize bei atlikto tyrimo duomenimis, aptariamos ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymo galimybės. Straipsnyje gilinama į problemą, kaip skatinti ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) per atradimus, bandymus, eksperimentus. Tyrimo tikslas: atskleisti ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymo(si) galimybes. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu, apklausa žodžiu, duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė. Straipsnyje analizuojama pažinimo kompetencija kaip viena svarbiausių sričių, vaiko ugdymui(si), kurią sudaro: smalsumas, domėjimasis, informacijos rinkimas ir apdorojimas, aktyvus aplinkos tyrinėjimas, padarinių prognozavimas, žinių, supratimo ir patirties kritiškas interpretavimas bei kūrybiškas panaudojimas. Išugdyta pažinimo kompetencija skatina žmogų domėtis ir suvokti įvairius reiškinius, dėsnius, leidžia įprasminti ir panaudoti kaupiamas žinias, ugdo kritinį mąstymą bei mokėjimą mokytis, kurie yra reikšmingi tolimesniame vaiko gyvenime. Patirtinis ugdymas(is) per atradimus, bandymus ir eksperimentus suteikia vaikui galimybes aktyviai veikti ir kurti sąveikoje su kitais, sėkmingai integruotis į bendruomenės gyvenimą, išbandyti savo prigimtinius gebėjimus ir lengviau prisitaikyti prie aplinkos. Ankstyvojo amžiaus vaiko ugdymas(is) ypatingas tuo, jog yra orientuotas į vaiko poreikių tenkinimą, jutiminės patirties plėtojimą, atitinkantis vaiko amžiaus galimybes, skatinantis vaiko savarankiškumą ir saviraišką. Tyrimo rezultatai atskleidė: svarbu ugdyti vaikų patirtinį ugdymą(si) jau ankstyvajame amžiuje, o tinkamiausias būdas pažinti aplinką yra žaidimas. Respondentai supranta, kad šeima ir pedagogai turėtų tapti ugdymo(si) partneriais, įsitraukdami į vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) įstaigoje/grupėje, todėl veikia įvairiais būdais: bendradarbiaudami su pedagogais, kurdami priemones, tobulindami ugdymo aplinkas.

Pagrindiniai žodžiai: ankstyvasis amžius, pažinimo kompetencija, ugdymas per atradimus, bandymus, eksperimentus.

Įvadas

Temos aktualumas. Ankstyvasis amžius – tai trumpiausias, bet pats svarbiausias vaiko etapas, kurio metu vyksta sparčiausias pasirengimas gyvenimui (Burvytė, Ralys 2012). Pasak Sabaliauskienės, Rimkienės (2009, p. 5), „pirmieji treji gyvenimo metai laikomi svarbiausiais, nes šiuo laikotarpiu formuojasi pasitikėjimo savimi ir kitais, prierašumo, savarankiškumo, kūrybiškumo ir kitų savybių pamatai. Vaikystė – tai gyvenimas dabartyje, o ne rengimasis gyventi ateityje. Nuo to, kokias ugdymo(si) sąlygas sudarome vaikui vaikystėje, priklauso visas tolesnis jo gyvenimas. Kūdikystė ir ankstyvoji vaikystė – svarbus metas ne tik vaikui, bet ir suaugusiesiems, kurie rūpinasi juo kiekvieną dieną, atidžiai stebi jo raidą“. Kaip teigia Boller (2012), „ankstyvojo amžiaus vaikai jau pradeda ugdyti savo elgesį, žino savo ketinimus, bando siekti sėkmingo rezultato. O jų elgesys priklauso nuo to, kaip elgiasi ir moko jį tėvai gyvenimui“. Pažinimo kompetencija glaudžiai susijusi su patirtiniu ugdymu lauko ir vidaus aplinkoje. Pasak Baltakienės ir Povilaikienės (2016), pažinimo kompetencija skatina vaikų smalsumą, informacijos rinkimą, jos apdorojimą, domėjimąsi supančia aplinka. Vaikai yra aktyvūs aplinkos tyrinėtojai, žinių ir patirties interpretuotojai. Dėl to patirtinio ugdymo nauda labiausiai atsiskleidžia gamtos stebėjimo srityje. Vaikai, stebėdami gamtą, patiria įvairius pojūčius: kaip kvėpia augalai, kaip atrodo gyvūnai, lauko ir vidaus aplinkoje esantys objektai, tai puiki galimybė vaikams susipažinti su jausmais, patirti naujas emocijas. Tyrinėjimo srityje vaikai įgyja kruopštumo, matematinių įgūdžių. Lauko aplinkoje tai puiki galimybė lavinti vaikus rūšiuoti, skaičiuoti, matuoti įvairius daiktus, susipažinti su spalvomis, atrasti daikto formas ir savybes. Tiriamoji veikla ugdymo įstaigose yra neatsiejama ugdymo proceso dalis. Lamanausko (2009) teigimu, tokia veikla yra vienas iš efektyviausių būdų padidinti vaikų pažintinį aktyvumą, didinti intelektualinį vaiko potencialą bei plėtoti kūrybines galias. Svarbu, kad tokios veiklos procese vystosi socialiniai, komunikaciniai, pažintiniai, meniniai, fiziniai vaikų gebėjimai ir įgūdžiai. A. Baltakienė ir E. Povilaikienė (2016) teigia, kad patirtinio ugdymo metu lavėja vaikų mąstymas, ugdomi gebėjimai valdyti emocijas, priimti sprendimus, kaupiama problemų sprendimo patirtis. Pasak A. Kochanskienės (2014), nors maži vaikai iš prigimties smalsūs ir

atviri pasauliui (natūraliai stebi, čiupinėja, uosto, ragauja, klauso – tyrinėja aplinką), tačiau tik nuolat ir individualiai (pagal kiekvieno patirtį, pomėgius, norus, ypatumus) tėvų ir pedagogų vedami mažieji susidaro tikslius juos supančios aplinkos vaizdinius ir patiria atradimo džiaugsmą. Anot D. T. Dodge (2007), tyrinėjimai daro teigiamą poveikį visavertei priešmokyklinio amžiaus vaiko raidai. Kai ugdytojas kartu su vaikais imasi tirti, eksperimentuoti ir atrasti, vaikams jis užduoda daug klausimų. Vaikai stebi ir komentuoja. Vaikai mąsto, kol, ugdytojui padedant, atranda sprendimą. Ankstyvajame amžiuje vaikai ypatingai smalsūs: noriai tyrinėja, kasdien išbando naujus, nežinomus dalykus, eksperimentuoja su aplinkoje esančiais daiktais. Norėdami suvokti dalyko esmę, vaikai turi veikti patys: atrasti ir pažinti juos supantį pasaulį.

Tyrimo problema. Kompetencijų ugdymas(is) per patirtį skatina natūralų vaikų smalsumą, tenkina vaiko poreikį tyrinėti, visa tai formuoja pasitikėjimą savomis žiniomis bei jėgomis, patirtinio mokymosi metu iškilę iššūkiai skatina problemų sprendimo, kritinio mąstymo bei mokėjimo mokytis įgūdžių formavimą, stiprina mokymosi motyvaciją. Norit ugdyti šiuos vaikų gebėjimus ikimokyklinio ugdymo įstaigose, yra ieškoma naujų, inovatyvių ugdymo būdų. Vienas iš tokių yra STEAM, kuris gali būti kaip viena iš ugdymo programos dalių. Taikant STEAM filosofiją ir pažinimu grįstas veiklas, vaikai ne tik motyvuojami samprotauti, tyrinėti, skatinami rasti tinkamus problemų sprendimo būdus, bet ir ugdomos jų socialinės bei emocinės kompetencijos, integraliai lavinami vaikų gebėjimai gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, meno bei matematikos srityse. „STEAM ugdymą reikėtų suvokti kaip sudėtingą, nuoseklų, tarpdalykinių sąsajų ieškančią bei atrandantį procesą” (Modernios technologijos švietimui, 2018). Probleminis klausimas: kaip skatinti ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) per atradimus, bandymus, eksperimentus?

Tyrimo objektas: ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymas(is) per atradimus, bandymus, eksperimentus.

Tyrimo tikslas: atskleisti ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymo(si) galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. teoriškai pagrįsti ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) per atradimus, bandymus, eksperimentus.

2. empiriškai atskleisti tėvų ir pedagogų požiūrį į ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) per atradimus, bandymus, eksperimentus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu, apklausa žodžiu, duomenų apdorojimo metodai – kiekybinių duomenų statistinė analizė, turinio (content) analizė, kokybinis tyrimų duomenų analizavimas, sisteminimas, lyginimas ir apibendrinimas

1. Ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymo(si) galimybių teorinis pagrindimas

1.1. Pažinimo kompetencijos aktualumas ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymui

Kaip teigia Boller (2012), „ankstyvasis amžius yra vaikų amžius nuo gimimo iki trejų metų. Šiame amžiuje vaikai pradeda valdyti savo elgesį, mėgdžiodami šeimos ir aplinkinių elgesį, geba laikytis apibrėžtų elgesio taisyklių, siekia sėkmingo rezultato, elgiasi taip kaip elgiasi ir moko tėvai“. Vaikui augant ir bręstant, atsižvelgiant į jo amžių, galima tikėtis tam tikrų įgūdžių atsiradimo (Prasauskienė, 2003). Pasak Monkevičienės (2001), ankstyvajame amžiuje vaikas kaupia patirtį, mokosi pažinti jį supantį pasaulį, būti ir vykdyti nuolat kartojamo elgesio pavyzdžius. Anot Juodaitytės (2002), „ankstyvojoje vaikystėje vaikas aktyviausiai sąveikauja su jį supančiu pasauliu, kopijuodamas ir padedamas suaugusiųjų renkasi savo veiksmus, elgesio modelį bei ketinimus“. Šiame amžiuje vaikai įgyja pagrindines elementarias gyvenimo žinias, elgesio taisykles, įgūdžius, nors dar gerai nesupranta jų prasmės ir paskirties. Ankstyvosios vaikystės metais toliau vyksta AŠ vaizdo raida (Žukauskienė, 2012). Pasak Sabaliauskienės, Rimkienės (2009), vaikui iki trejų metų geriausia augti šeimoje, tačiau dėl socialinių, užimtumo ir kitų priežasčių, daugelis šeimų vaiką patiki lopšelio pedagogams. Šiai tendencijai vis ryškėjant, didėja poreikis ugdyti kūdikius ir vaikus iki dvejų metų. Kaip teigia Sabaliauskienė, Rimkienė (2009, p. 5), „tėvai, vesdami vaikus į ugdymo įstaigą net ir trumpalaikiai pedagogo globai, tikisi, kad bus tenkinami visi vaiko poreikiai, o jiems bus suteikta svarbi informacija

apie vaiką, sprendžiamos iškilusios problemos“. Šitaip visuomenėje formuojasi nuostata, kad lopšelio mokytojai yra ne tik profesionalūs ugdytojai, bet ir patarėjai ir pagalbininkai. Tikimasi, kad ugdytojai grupėje sukurs palankią ugdomąją aplinką, kurioje vaikai bus saugūs, stengsis pažinti ir individualiai ugdyti kiekvieną vaiką, gerbti jo šeimos kultūrą.

Pasak Vaivadienės (p. 43), „pažinimo kompetencijos ugdymo tikslas – išugdyti kritiškai mąstantį, pasirengusį spręsti problemas ir tyrinėti asmenį. Plėtoti pažinimo kompetenciją – tai mokyti vaikus stebėti ir pažinti, tyrinėti ir atrasti save ir aplinkinį pasaulį, priimti apgalvotus ir pagrįstus sprendimus, domėtis socialine ir kultūrine, gamtine aplinka, jos raida, kryptingai pasirinkti ir taikyti pažinimo metodus“. O. Monkevičienė, K. Stankevičienė, S.V. Glebuviene ir kt. (2011) teigia, kad pažinimo kompetencijos ugdymas tai vaiko keliavimas jį supančio ir atrandamo pasaulio keliu. Pasak O. Monkevičienės (2002), vaiko pažinimo kompetencija yra domėjimasis aplinkiniu pasauliu, gebėjimas sutelkti dėmesį, suvokti savo ir kitų jausmus, įsiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimas įsivaizduoti, žaisti vaizdiniais, žodžių prasmėmis, mintimis, realybę skirti nuo vaizduotės, gebėjimas pavadinti, apibūdinti, paaiškinti, pristatyti žaidimą, kūrybinį darbą, poelgį, gebėjimas taikyti keletą skirtingų savęs ir aplinkos pažinimo būdų: stebėti; klausinėti apie įdomius arba nesuprantamus aplinkos daiktus ir reiškinius; eksperimentuoti; ieškoti informacijos; įsivaizduoti klausantis skaitomo teksto ar sakinio pasakojimo. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002), „apibūdina pažinimo kompetenciją kaip vaiko domėjimąsi viskuo, kas yra aplink, gebėjimą sutelkti dėmesį, suvokti, įsiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimą taikyti įvairius pasaulio pažinimo būdus: stebėti, klausinėti, eksperimentuoti, prognozuoti, ieškoti informacijos“ . Bendraujant su vaikais, svarbu juos skatinti tyrinėti aplinką, bandyti spręsti iškilusias problemas, eksperimentuoti. Tinkamai pasitelkiant turimas priemones, klausimus, suskirstant į grupes, vaikai lengviau ugdys pažinimo gebėjimus. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2016) teigiama, „aplinkos pažinimas glaudžiai siejasi su tyrinėjimo ir mokėjimo mokytis gebėjimais. Noras sužinoti, išmokyti, suprasti, kas vyksta aplinkui, yra aplinkos pažinimo pamatas“. Nereikėtų galvoti, kad aplinkos pažinimas – tai pavadinimų, faktų ir kitos informacijos įsiminimas. Tokios žinios bus bevertės, jeigu vaikas neišmoks mąstyti, pritaikyti to, ką sužinojo apie aplinką, pasirinkti. Monkevičienė (2002), teigia „vaikas pasaulį pažįsta visais pojūčiais veikdamas praktiškai: jis stebi, įsiklauso, apčiupinėja, glosto, uodžia, skanauja; dirba, žaidžia, bendrauja, dalyvauja išvykose, šventėse ir taip pažįsta artimiausios aplinkos daiktus, žmones, gamtą“.

1.2. Patirtinio ugdymo galimybės ugdant pažinimo kompetenciją

Vienas iš pagrindinių principų, kad socializacija efektyviai veiktų vaiko ugdyme yra nuolatinis tėvų ir ugdymo personalo bendravimas ir bendradarbiavimas (Bagdonas ir kt., 2018). Anot Monkevičienės (2001), „geranoriška šeimos ir lopšelio pedagogų sąveika yra viena pagrindinių sąlygų, nulemiančių visuminio vaiko ugdymo sėkmę, todėl šeima ir pedagogai turėtų tapti ugdymo partneriais“. Pasak Monkevičienės ir kt., (2015), tikslus ir konfidencialus, bet ne perteklinis keitimasis informacija padeda ugdytojų komandai gerinti vaiko ugdymo kokybę. Gerai prisitaikyti prie aplinkos pavyksta, kai tėvai ir auklėtojos sugeba į vaiką jautriai reaguoti. Neturėti išankstinio plano, tai nereiškia veikti neplaningai, netikslingai. Tėvai su pedagogais gali aptarti, koku būdu jie veiks vaiko gerovei užtikrinti. Jei tas būdas praktiškai nepasiteisina, reikia jį keisti. Svarbu, kad procesas nenutrūktų ir situacijos dalyvių pasitikėjimas vienas kitu stiprėtų (Boller, 2012). Tyrinėjimo laikotarpiu ypač svarbus tėvų gebėjimas palaikyti vaiką, padrąsinti ir kartu užtikrinti jo saugumą. Būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp atsargumo ir drąsinimo, tarp baimės ir žavėjimosi. Jei tėvai džiaugiasi, tinkamai skatina vaiką savarankiškai tyrinėti, domisi jo atradimais, tada mažas žmogus išsiugdo autonomiškumą – jausmą, kad jis yra atskiras, gali veikti savarankiškai ir spręsti problemas pats (Kurienė, 2018). Tyrinėjimai yra aktyvi veikla, kurios metu vaikai kaupia patirtį, diskutuoja, sutelkia dėmesį, samprotauja, kritiškai mąsto, sprendžia problemas, įsimena, suvokia, lygina. Mažyliai nesustodami tyrinėja savo aplinkos daiktus. Jie kaupia patirtį liesdami, ragaudami, uostydami, klausydami. Vaikai tyrinėja daikto savybes ir iš nesėkmių pasimoko tiek pat, kiek iš sėkmių. Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015), „tyrinėjimas apibūdinamas kaip procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, ieškant informacijos įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos

objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą. Tyrinėjimas apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiame daiktus ar medžiagas, aplinkos sąlygas“. Vaikai įgunda apibendrinti atradimus, taip pat daiktų ir veiksmų santykius. Auklėtojos privalo išmanyti pažinimo raidą bei etapus, kad paskatintų kuo ankstesnį patirties kaupimą. Kaip teigia Augustinavičienė (2002), kuo vaikai daugiau eksperimentuoja, tuo daugiau eksperimentavimo įgūdžių jie įgyja. Turėdami daugiau eksperimentavimo įgūdžių, vaikai dažniau linkę šį pasaulio pažinimo būdą pasitelkti problemoms spręsti, o tai juos dar ir drąsina. Compani, Lang (2015) teigimu, „kad vaikai suprastų ir suvoktų pasaulį, jiems reikia jutiminio suvokimo. Jie nori tiesiogiai suvokti, paliesti, paragauti, suuosti, girdėti ir matyti. Kiekvieno asmeninis supratimas prasideda nuo pačiupinėjimo ir tęsiasi iki suvokimo“. Potyriams sužadinti nereikia brangių žaislų. Vaikas kaupia patyrimą paprastais kasdieniniais daiktais. Siekiant užtikrinti sklandžią asmenybės raidą, svarbu vaikui sukurti tokią aplinką kuri būtų saugi, draugiška, atitinkanti vaikų amžių, skatinanti vaikus tyrinėti, eksperimentuoti, domėtis ja, aktyviai veikti, esant norui pabūti vienam. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos aplinkoje kasdieninėse veiklose, vaikai įgyja pagrindinių žinių, kuriomis toliau remiasi pažindami juos supančią aplinką (Hille, Evanschitzky ir kt., 2015). Tyrinėdami vaikai ne tik gauna patirties kaip suvokti fizinius reiškinius, susipažįsta su objektų fizinėmis savybėmis, formuojasi jų supratimas, ką reiškia paprasčiausios fizinės daiktų savybės (Dodge, 2007), bet drauge susipažįsta su nefiziniu pasauliu – santykių tarp žmonių raida, emocijų kaita, gebėjimas įsijausti į kito žmogaus padėtį. Anot Šlekienės (2018), „STEAM ugdymas – integralus, į kompleksinę tikrovės reiškinių pažinimą, pritaikymą ir problemų sprendimą kreipiantis mokinių gebėjimų ugdymas gamtos mokslų, matematikos, technologijų ir inžinerijos kontekste“. Patirtinio ugdymo metu vyksta visuminis kompetencijų ugdymasis, padėsiantis vaikui kelti prasmingus tikslus bei jų siekti. Monkevičienė, Autukevičienė, Kaminksienė, Monkevičius (2020) teigia, kad STEAM ugdymas efektyviausias tada, kai jis organizuojamas jau ankstyvajame ugdyme ir didina vaikų motyvaciją mokytis bei susieti STEAM disciplinas su karjera bei savarankiškai ugdyti aktyvią piliečio poziciją. Kaip tvirtina Quigley, Herro (2019), paprasčiausias būdas ugdyti pagal STEAM yra du žingsniai: sudominti priemonėmis ir pritraukti dėmesį aktualiomis problemomis, kurias reikia spręsti STEAM būdais bei sudominti problemos sprendimo procesu. Kochanskienė (2014) teigia, kad tokių įgūdžių, kaip stebėjimas ir išvadų darymas, ugdymas gali paskatinti besimokančius įsisavinti naujas žinias, apmąstyti naujus sprendimo būdus. Namie gausu tyrinėjimui tinkamų daiktų: puodelių, bertuvėlių, sietelių, piltuvėlių, medžiagos skiautės, dangtelių, kartono pakuočių, tuščių kartoninių dėžučių, kartoninių tūtelėlių, nedūžtamų veidrodžių, puodų ir keptuvių, įvairių plastikinių indelių, kiaušinių dėkliukų, įvairių kruopų. Puodeliai, semtuvėliai ir sieteliai yra tinkamiausios priemonės smėlio ir vandens stalui, kurios teikia vaiko vystymuisi svarbius pojūčius, emocijas ir išgyvenimus.

Apibendrinant galima teigti, kad vaiko pažinimo kompetencija patirtiniame ugdyme yra domėjimasis aplinkiniu pasauliu, gebėjimas sutelkti dėmesį, suvokti savo ir kitų jausmus, įsiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimas įsivaizduoti, klausinėti apie įdomius arba nesuprantamus aplinkos daiktus ir reiškinius; eksperimentuoti; ieškoti informacijos; įsivaizduoti klausantis skaitomo teksto ar sakytinio pasakojimo.

2. Ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymo(si) galimybių empirinis tyrimas

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Empirinio tyrimo tikslas: atskleisti tėvų ir pedagogų nuomonę apie pažinimo kompetencijos ugdymą(si) per atradimus, bandymus, eksperimentus svarbą. Tyrimas – užsakomasis, užsakytas Kauno ikimokyklinio ugdymo įstaigos „X“, siekiančios atskleisti ankstyvojo amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) per atradimus, bandymus, eksperimentus. Taigi tyrimas – konkrečios ugdymo įstaigos atvejo analizė, skirta šios įstaigos problemoms atskleisti, ieškant atsakymų į išylančius klausimus bei galimybių šioje temoje atskleidimas. Tyrimui atlikti pasirinkti du tyrimo metodai. Pirmas tyrimo metodas – anketinė tėvų apklausa. Anketinėje apklausoje tėvams buvo užduota 13 klausimų, iš kurių 12 yra uždari klausimai, kuriuose reikia pasirinkti vieną arba du tinkamus atsakymus ir vienas atviras klausimas, kuriuo šeima gali pateikti pavyzdžių, kaip šeimoje ugdoma namuose vaikų pažinimo kompetencija. Antruoju tyrimo metodu pasirinktas struktūruotas ankstyvojo ugdymo pedagogų interviu.

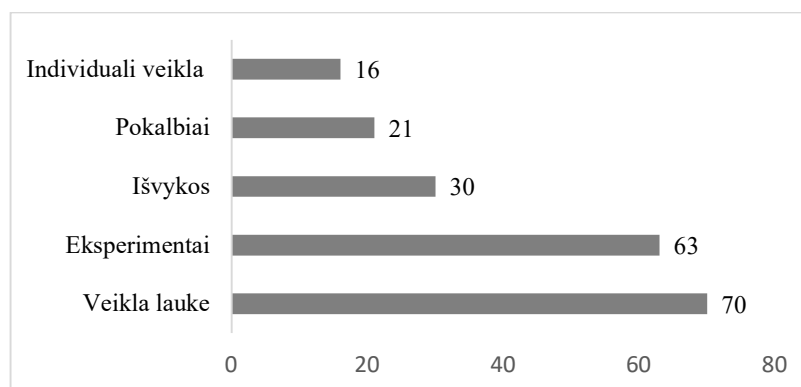
Interviu klausimynas pedagogams sudarytas iš 5 pagrindinių klausimų, kuriuos lydi po 3 arba 4 papildomus klausimus ir siekiama kuo tiksliau ir išsamiau atskleisti kiekvieną tyrime keliamą tikslą.

Empirinis tyrimas atliktas 2022 m. Prieš pradėdant tyrimą, su tyrimo dalyviais suderintas tyrimo atlikimo laikas, terminai bei respondentų galimybės dalyvauti tyrime. Pirmiausia buvo naudojamas kiekybinio tyrimo metodas – tėvų apklausa, kurios metu išdalinta 160 anketų, iš kurių grįžo 147 užpildytos, o tai sudaro 92 proc. grįžtamumą. Kiekybinio tyrimo duomenys analizuoti taikant statistinės duomenų analizės metodą, renkant ir sisteminant gautus rezultatus lentelėse ir diagramose, lyginant bei apibendrinant. Naudotas duomenų analizės metodas – aprašomoji statistika. Siekiant iširti problemą išsamiau, nutarta sužinoti ankstyvojo ugdymo pedagogų nuomonę, kaip svarbu ugdyti vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) per atradimus, bandymus, eksperimentus, todėl nuspręsta atlikti kokybinį tyrimą – iš dalies struktūruotą interviu. Duomenys buvo renkami individualaus pokalbio metu, mintis užrašant šio tyrimo anketoje. Buvo apklausti įstaigos 8 ikimokyklinio ugdymo pedagogai, kurie noriai įsitraukė į tyrimą ir pateikė atsakymus į užduotus klausimus. Informantai pasirinkti, atsižvelgiant į vaikų amžių bei pedagogus, dirbančius ankstyvojo ir ikimokyklinio ugdymo grupėse. Kokybinio tyrimo metu surinkta informacija yra vertinga, nes tokiu būdu galima pastebėti tokius dalykus, kurių kiti tyrimo metodai gali neatskleisti dėl jų ribotumo. Kokybinis tyrimas atliktas taikant duomenų rinkimo metodą – interviu, gauti duomenys nagrinėti kokybės turinio analizės metodu. Tyrimo metu laikytasi savanoriškumo, anonimiškumo ir konfidencialumo principų. Dalyvavusiems tyrime asmenims buvo paaiškinta, jog duomenys bus naudojami tik apibendrintai, jokia asmeninė informacija nebus atskleista. Kiekvienas dalyvis, prieš pradėdant interviu, pasirašė sutikimą dalyvauti kokybiniame tyrime. Gauti kokybinio tyrimo rezultatai analizuoti ir sisteminti, naudojant Microsoft Office kompiuterinę programą. Tyrimo rezultatų sisteminimui taikytas kokybinės tyrimo rezultatų analizės metodas, kategorijos ir subkategorijos sudarytos atsižvelgiant į teorinėje tyrimo dalyje analizuotų autorių nuostatas, informantų pateikti atsakymai pagrįsti įvairių autorių nuomonėmis ir teiginiais.

2.2. Apklausos (raštu) rezultatų aptarimas

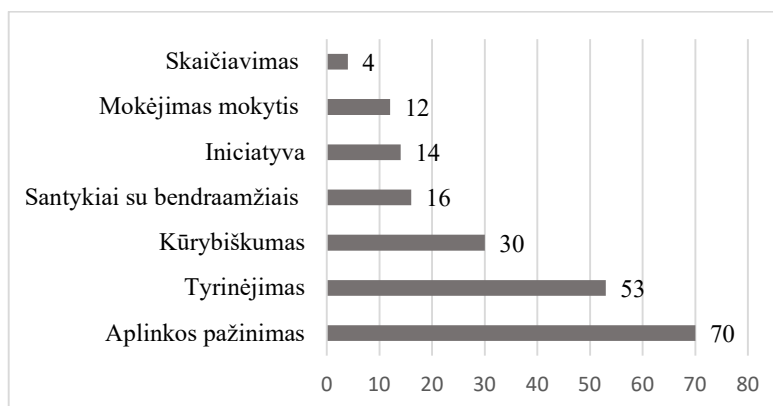
Respondentai į klausimą apie pažinimo kompetencijos įtaką ugdymui(si) ankstyvajame amžiuje galėjo pasirinkti keletą variantų. Nustatyta, kad pasirinkti 4 iš 5 atsakymo variantų: 79 proc. respondentų pasirinko, kad pažinimo kompetencijos įtaką ugdymui(si) ankstyvajame amžiuje daro įvairūs žaidimai, 47 proc. respondentai pasirinko, kad įtaką daro aplinka, 40 proc. respondentų pasirinko, kad įtaką daro bendravimas su bendraamžiais ir 37 proc. respondentų pasirinko, kad įtaką daro bendravimas su bendraamžiais. Respondentų atsakymai koreliuoja su teorinėje dalyje pateikta informacija - kaip teigia Ruzgienė, Petružienė (2005), vaikai kuria ir griaua, pajunta savo galimybes, įgyja praktinę patirtį, kurios metu tobulėja valios savybės ir dėmesys. 98 proc. respondentų visiškai sutiko, 2 proc. sutiko iš dalies. Respondentų nuomonė patvirtina teorinėje dalyje nagrinėtų mokslininkų nuostatas: kaip teigia Steponavičienė, Jakimavičienė (2019), sėkmingam vaiko vystymuisi reikalinga patirtis, kuri padeda vaikui veikti savarankiškai.

Respondentai į klausimą apie pažinimo metodus, skatinančius vaikus domėtis supančia aplinka ir tyrinėti (1 pav.), galėjo pasirinkti du atsakymo variantus. Apibendrinus pateiktus respondentų atsakymus, nustatyta, kad buvo pasirinkti visi atsakymų variantai: 70 proc. apklaustųjų nurodė, kad veikla lauke vaikus skatina domėtis supančia aplinka ir tyrinėti, 63 proc. apklaustųjų teigia, kad eksperimentai vaikus sudomina supančia aplinka ir tyrinėjimais, 30 proc. atsakė, kad šiame kontekste svarbios ekskursijos ir išvykos, 21 proc. mano, kad svarbus pokalbių vaidmuo, 16 proc. teigia, kad ypač svarbi individuali veikla. Monkevičienė ir kt. (2020) teigia, kad STEAM ugdymas efektyviausias tada, kai jis organizuojamas jau ankstyvajame ugdyme ir didina vaikų motyvaciją mokytis. Apibendrinant gautus duomenis, galima teigti, kad tėvai supranta, kokie pažinimo metodai skatina vaikus domėtis aplinka ir tyrinėti.

1 pav. Pažinimo metodai, skatinantys vaikus domėtis aplinka
Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2022.

Respondentai į klausimą apie svarbiausias pažinimo kompetencijos sritis (2 pav.) galėjo pasirinkti ir pažymėti du jiems svarbius atsakymo variantus: 70 proc. ankstyvojo amžiaus vaikų tėvų mano, kad svarbiausia pažinimo kompetencijos sritis yra aplinkos pažinimas, 53 proc. teigia, kad svarbiausia sritis yra tyrinėjimas, 30 proc. kūrybiškumas, 16 proc. santykiai su bendraamžiais, 14 proc. iniciatyvumas ir atkaklumas, 12 proc. svarbu mokėjimas mokytis ir tik 4 proc. pabrėžia, kad svarbi skaičiavimo ir matavimo sritis. Respondentų nuomonė sutampa su teorinėje dalyje nagrinėtų mokslininkų pateikta informacija: pasak Monkevičienės (2002), vaiko pažinimo kompetencija yra domėjimasis aplinkiniu pasauliu, gebėjimas sutelkti dėmesį, suvokti savo ir kitų jausmus, išiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimas išivaizduoti, žaisti vaizdiniais, žodžių prasmėmis, mintimis, realybę skirti nuo vaizduotės, gebėjimas pavadinti, apibūdinti, paaiškinti, pristatyti žaidimą, kūrybinį darbą, poelgi, gebėjimas taikyti keletą skirtingų savęs ir aplinkos pažinimo būdų. Apibendrinant gautus duomenis, galima teigti, kad tėvai svarbiausiomis pažinimo kompetencijos sritimis išskiria aplinkos pažinimą ir tyrinėjimą.

2 pav. Svarbiausios pažinimo kompetencijos sritys
Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2022.

Pasak Berčnik ir Devjak (2017), tėvų, pedagogų ir ugdymo įstaigos partnerystė skatina bendrą vieno tikslo siekimą – kokybiško ugdymo ir ugdymosi įgyvendinimą. Pedagogai dažniausiai išiklauso į tėvų poreikius. Respondentų nuomonė patvirtina teorinėje dalyje nagrinėtų mokslininkų nuostatas: 93 proc. apklaustųjų mano, kad tėvų įsitraukimas į vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) įstaigoje/grupėje yra svarbus, 5 proc. nurodo, kad iš dalies svarbus ir 2 proc. teigia, kad nesvarbus. Apibendrinant gautus duomenis, galima teigti, kad beveik visi apklausti ankstyvojo amžiaus vaikų tėvai neabejotinai sutinka, kad tėvų įsitraukimas į vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) įstaigoje/grupėje yra svarbus.

Respondentai vieningai sutiko su teiginiu, kad ugdymas per patirtį skatina natūralų vaikų smalsumą, tenkina vaiko poreikį tyrinėti, formuoja pasitikėjimą savomis žiniomis bei jėgomis ir jų

nuomonė sutampa su teorinėje dalyje nagrinėtų mokslininkų pateikta informacija. Baltakienė, Povilaikienė (2016) nurodo, kad kompetencijų ugdymas(is) per patirtį skatina natūralų vaikų smalsumą, tenkina vaiko poreikį tyrinėti, visa tai formuoja pasitikėjimą savomis žiniomis bei jėgomis, patirtinio mokymosi metu iškilę iššūkiai skatina problemų sprendimo, kritinio mąstymo bei mokėjimo mokytis įgūdžių formavimą, stiprina mokymosi motyvaciją. Pedagogai turėtų sudaryti visas sąlygas vaikams, kad šie susidurtų su naujais žmonėmis, kitokia aplinka, objektais ar reiškiniais (Monkevičienė, Stankevičienė, Glebuviene ir kt., 2011). Beveik visi respondentai sutiko su šiuo teiginiu 98 proc. apklaustųjų mano, kad ugdymo įstaiga, praturtinta įvairiomis eksperimentų priemonėmis, skatina vaikus tyrinėti ir tik 2 proc. nežino atsakymo į pateiktą klausimą. Khine, Areepattamannil (2019) teigia, kad tokių įgūdžių, kaip stebėjimas ir išvadų darymas, ugdymas gali paskatinti besimokančius įsisavinti naujas žinias, apmąstyti naujus sprendimo būdus. 86 proc. apklaustųjų mano, kad vaiko darželyje ugdymui bandymais, tyrimais, eksperimentais skiriama pakankamai dėmesio ir 14 proc. pastebi, kad galėtų būti daugiau. Apibendrinus pateiktus respondentų atsakymus, matyti: 84 proc. respondentu visiškai sutinka, kad ugdantis per atradimus, bandymus, eksperimentus vaikai skatinami tyrinėti; 77 proc. respondentų visiškai sutinka, kad ugdantis per atradimus, bandymus, eksperimentus vaikams žadinamas kūrybiškumas; 65 proc. respondentų visiškai sutinka, kad ugdantis per atradimus, bandymus, eksperimentus skatinamas kritinis mąstymas; 95 proc. apklaustųjų visiškai sutinka, kad ugdantis per atradimus, bandymus, eksperimentus žadinamas smalsumas, domėjimasis; 88 proc. respondentų visiškai sutinka, kad ugdantis per atradimus, bandymus, eksperimentus skatinamas patirtinis ugdymasis; 74 proc. apklaustųjų visiškai sutinka, kad ugdantis per atradimus, bandymus, eksperimentus skatinamas kalbos vystymasis. Tyrinėjimo proceso metu kaupiant patirtį, kuris baigiasi maloniais, išpūdingais atradimais, tokia veikla vaikams tampa labai laukiama ir malonia veikla. Tokiu būdu formuojasi suvokimas, kad smalsauti ir pažinti yra didelė vertybė. Jei pavyksta išgyventi sėkmę, pasiekti norimus, iš anksto suplanuotus rezultatus, motyvacija veikti ir atrasti tampa pasaulio pažinimo pagrindu (Balandė, Gudalienė, 2017).

Apibendrinant apklausos raštu rezultatus galima teigti: įvairūs žaidimai ir aplinka labiausiai daro įtaką vaikų pažinimo kompetencijos ugdymui(si) ankstyvajame amžiuje. Svarbu ugdyti vaikų patirtinį ugdymą(si) pasitelkiant žaidimus, nes tai skatina natūralų vaikų smalsumą, formuoja pasitikėjimą savomis žiniomis bei jėgomis. Tyrimo dalyviai supranta, kad veikla lauke ir eksperimentai skatina vaikus domėtis supančia aplinka ir tyrinėti, todėl svarbiausiomis pažinimo kompetencijos sritimis išskiria aplinkos pažinimą ir tyrinėjimą. Respondentai neabejotinai sutinka, kad tėvų įsitraukimas į vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) įstaigoje/grupėje yra svarbus, todėl įsitraukia įvairiais būdais: bendradarbiaudami su pedagogais, pasidalindami priemonėmis ar įgyvendindami pedagogų idėjas, šeima ir pedagogai turėtų tapti ugdymo(si) partneriais, įsitraukdami į vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) grupėje. Tyrimo dalyviai mano, kad vaiko darželyje/ ugdymo grupėje pakanka priemonių ir dėmesio skyrimo ugdymui bandymais, tyrimais, eksperimentais, tačiau ir šeimoje ugdo vaikų pažinimo kompetenciją įvairiais būdais: žaidžia įvairius žaidimus, naudoja ugdomasias priemones, laiką skiria buvimui lauke ir aplinkos tyrinėjimui, bendrauja, diskutuoja, ugdo kasdienius gyvenimo įgūdžius, keliauja.

2.3. Apklausos (žodžiu) rezultatų aptarimas

Informantai nurodė, kad „vaikas per patirtį susipažįsta su jį supančiu pasauliu, tyrinėja pasitelkdamas įvairius pojūčius, atranda skirtingus veikimo būdus ir kaupia patirtį, ugdo fizinio aktyvumo, aplinkos pažinimo, skaičiavimo ir matavimo, meninės raiškos, tyrinėjimo, problemų sprendimo gebėjimus“. Visi informantai mano, kad „ankstyvasis amžius palankus ugdymui per patyrimines veiklas“. Apibendrinant galima teigti, kad visi informantai įkūrę grupės ir lauko erdvėse eksperimentų kampelį, nors trūksta priemonių tokių kaip: piltuvėliai, pincetai, pipetės, šaukštai, samčiai, kinetinis smėlis, minkymo masės. Informantai „naudoja tiek pirktines, tiek savo pasigamintas priemones, išnaudodami grupėje pradėtą veiklą tęsiant lauke, nes vaikams patinka tiek grupėje konstruoti, veikti prie šviesos stalo, tiek lauke žaisti su randamomis priemonėmis“. Informantų teigimu, „pedagogas turi neapriboti vaiko kūrybiškumo, skatinti smalsumą, norą tyrinėti, eksperimentuoti ir atrasti, taip pat atsižvelgti į vaikų poreikius ir pomėgius, leisti vaikams rinktis norimas priemones“.

Informantai teigia, kad „dažniausiai susiduria su laiko ir priemonių trūkumu, o informacijos apie patyriminį ugdymą jiems pakanka, nes ugdymo įstaiga suteikia galimybę dalyvauti seminaruose, projektinėse veiklose“. Informantai organizuoja veiklas per atradimus, bandymus, eksperimentus keletą kartų per savaitę, tačiau norėtų „dar labiau įsitraukti į bandymų ir eksperimentų taikymą veiklose“. Informantams labiausiai pavyksta sudominti vaikus „naujovėmis, sugalvoti idėjas veikloms, stebėti ir fiksuoti vaikų daromą pažangą, tačiau sunkiau dirbti didelėse grupelėse, nes neužtenka priemonių ir vaikai praranda susidomėjimą“. Apibendrinant galima teigti, kad tėvai turėtų skatinti vaiką namuose užsiimti patyrimine veikla, daugiau bendrauti, stebėti, tyrinėti, reflektuoti ir būtų veiklų tęstinumas namuose. Visi informantai sutinka, kad praktikoje pasitaiko daugiau teigiamų patirčių, nes tėvai noriai įsitraukia ne tik į ugdymo procesą, bet ir noriai bendrauja, parūpina priemonių.

Tyrimo metu nustatyta, kad ugdymas(is) per patirtį svarbus ankstyvojo amžiaus vaikų gebėjimų plėtočiai. Pedagogai išskiria, kad per patirtį stiprėja „pažintiniai gebėjimai, motorika, dėmesio sutelkimas, savikontrolė“. Visi informantai mano, kad „ankstyvasis amžius palankus ugdymui per patyrimines veiklas, nes lytėdamas įvairias priemones, užuosdamas randamus dalykus, atpažindamas gamtos ir technikos garsus, ragaudamas įvairių skonį, stebėdamas aplinką įsitraukia ir veikia“. Pedagogai, paklausti apie patirtinio ugdymo(si) galimybes grupėje, nurodė, kad „turi tyrinėjimų kampelį ir aplinka vis atnaujinama, keičiama naujomis idėjomis, priemonėmis, antrinėmis medžiagomis, tačiau trūksta priemonių tokių kaip piltuvėlių, pincetų, pipečių, grybštukų, šaukštų, samčių, kolbelių, kinetinio smėlio, minkymo masės, todėl tenka dažnai patiems gamintis priemones“. Organizuojant patirtinio ugdymo(si) veiklas svarbu neapriboti vaiko kūrybiškumo, skatinti smalsumą, norą tyrinėti, eksperimentuoti ir atrasti, atsižvelgti į vaikų poreikius ir pomėgius. Ugdymo įstaiga skatina patyriminio ugdymo diegimą ir suteikia galimybę dalyvauti projektuose, seminaruose, palaiko pedagogų idėjas. Dauguma tyrimo dalyvių pritaria, kad pakankamai laiko skiria bandymų, eksperimentų, atradimų taikymui savo grupėje, nors tokias veiklas organizuoja keletą kartų per savaitę. Informantams labiausiai pavyksta sudominti vaikus naujovėmis, sugalvoti idėjas veikloms, stebėti ir fiksuoti vaikų daromą pažangą, tačiau susiduria ir su sunkumais: „darbas didelėse grupelėse, priemonių nepakankamumas, vaikų susidomėjimo praradimas“. Pedagogai sutinka, kad „tėvų vaidmuo svarbus organizuojant ugdomąsias veiklas patirtinio ugdymo kontekste, todėl skatina tėvų įsitraukimą į bendrą veiklą, ugdymo priemonių parengimą“.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad pedagogai ir tėvai sutinka, kad svarbu ugdyti vaikų patirtinį ugdymą jau ankstyvajame amžiuje. Ugdantis per atradimus, bandymus, eksperimentus žadinamas smalsumas, domėjimasis, vaikai skatinami tyrinėti, ugdomos vaikų kompetencijos bei skatinamas patirtinis ugdymasis. Pedagogai turėtų sudaryti visas sąlygas vaikams tyrinėti, pasitelkiant įvairius žaidimus, nes vaikai tyrinėdami plėtoja savo aplinkos pažinimą, o atrasdami kažką naujo turi galimybę visapusiškai tobulėti. Svarbu ugdytojui sukurti intriga, vaikui eksperimentuoti, apgalvoti veiklą, koks rezultatas bus siekiamas. Informantai teigia, kad dažniausiai susiduria su laiko ir priemonių trūkumu, o informacijos apie patyriminį ugdymą jiems pakanka, nes ugdymo įstaiga suteikia galimybę dalyvauti seminaruose, projektinėse veiklose. Pedagogai teigia, kad kuriant netradicines, patyrimines erdves vaikams, leidžiama patiems vaikams pasirinkti erdvę grupėje, kurioje jie nori veikti, laisvai rinktis norimas priemones. Pedagogai teigia, kad tiek ugdymo(si) įstaigoje, tiek grupėje trūksta įvairių tyrinėjimams skirtų priemonių, todėl sunkiau organizuoti ugdomąsias veiklas. Pedagogų ir tėvų nuomonės sutapo, kad svarbus tėvų įsitraukimas į vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si). Ankstyvojo amžiaus vaikų tėvai įsitraukia į ugdymo(si) procesą pasirūpindami ir pasidalindami priemonėmis, bendradarbiaudami su pedagogais ir įgyvendindami idėjas. Pedagogų ir tėvų nuomone, tėvai turėtų skatinti vaiką namuose užsiimti patyrimine veikla, daugiau bendrauti, stebėti, tyrinėti, reflektuoti. Tėvai šeimoje ugdo vaikų pažinimo kompetenciją įvairiais būdais, būdami kartu su vaikais žaidžia įvairius žaidimus, naudoja ugdomąsias priemones, laiką skiria buvimui lauke ir aplinkos tyrinėjimui, bendrauja, diskutuoja.

Išvados

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad pažinimo kompetencija išskiriama kaip viena svarbiausių sričių, vaiko ugdymui(si), kurią sudaro: smalsumas, domėjimasis, informacijos rinkimas ir apdorojimas, aktyvus aplinkos tyrinėjimas, padarinių prognozavimas, žinių, supratimo ir patirties kritiškas interpretavimas bei kūrybiškas panaudojimas. Išugdyta pažinimo kompetencija skatina žmogų domėtis ir suvokti įvairius reiškinius, dėsnius, leidžia įprasminti ir panaudoti kaupiamas žinias, ugdo kritinį mąstymą bei mokėjimą mokytis, kurie yra reikšmingi tolimesniame vaiko gyvenime. Patirtinis ugdymas(is) per atradimus, bandymus ir eksperimentus suteikia vaikui galimybes aktyviai veikti ir kurti sąveikoje su kitais, sėkmingai integruotis į bendruomenės gyvenimą, išbandyti savo prigimtinius gebėjimus.

2. Tyrimo rezultatai atskleidė: svarbu ugdyti vaikų patirtinį ugdymą(si) jau ankstyvajame amžiuje, o tinkamiausias būdas pažinti aplinką yra žaidimas. Respondentai supranta, kad šeima ir pedagogai turėtų tapti ugdymo(si) partneriais, įsitraukdami į vaikų pažinimo kompetencijos ugdymą(si) įstaigoje (grupėje), todėl dalyvauja veikloje įvairiais būdais - bendradarbiaudami su pedagogais, pasidalindami priemonėmis ar įgyvendindami pedagogų idėjas. Pedagogai išskiria, kad per patirtį stiprėja pažintiniai gebėjimai, motorika, dėmesio sutelkimas, savikontrolė, labiausiai pavyksta sudominti vaikus naujovėmis, sugalvoti idėjas veikloms, stebėti ir fiksuoti vaikų daromą pažangą, tačiau susiduria ir su sunkumais: darbas didelėse grupėse, priemonių nepakankamumas, vaikų susidomėjimo praradimas.

Literatūra

1. Balandė, A. ir Gudelienė, E. (2017). *Ypatingas vaikas: vienas ar kiekvienas?* Kaunas: Šviesa.
2. Baltakienė, L., Povilaikienė, E. (2016). Patirtinio ugdymo nauda ikimokykliniame amžiuje. Iš: *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika 2016: Tarptautinė mokslinė konferencija*.
3. Berčnik, S., Devjak, T. (2017), Cooperation between parents and preschool institutions through different concepts of preschool education. *CEPS Journal*. Vol. 7. No. 4. P. 207–226.
4. Boller, A. (2012). *Mano vaikas pradeda lankyti darželį*. Vilnius: Gimtasis žodis.
5. Burvytė, S., Ralys, K. ir kt. (2012). *Ugdymo šiuolaikinėje šeimoje konceptas*. Vilnius: Edukologija.
6. Compani M.L., Lang P. (2015). *Valdorfo vaikų darželis šiandien*. Kaunas: Mijalba.
7. Dodge, D. T., Colker, L. J., Heroman, C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.
8. Dodge, D.T., Rudick S., Berke K. (2008). *Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius. Presvika.
9. Hille, K., Evanschitzky, P., Bauer. A. (2015). *3-6 metų vaiko raida*. Vilnius: Tyto Alba.
10. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas* (2016). Vilnius: ŠMM.
11. Juodaitytė, A. (2001). Ikimokyklinio ugdymo sisteminė kaita.. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 8. 32-39.
12. Kochanskienė A. (2014), *Pažintinis vaiko ugdymas/is: mažųjų matematika*. Kaunas: Kauno kolegija.
13. Kurienė, A. (2018). *Kaip užauginti žmogų*. Vilnius: Alma littera.
14. Lamanuskas V. (2009). Gamtamokslinio ugdymo stiprinimo svarba pradinėje mokykloje. *Gamtamokslinis ugdymas*. 1(24), 4-7.
15. Monkevičienė O., Autukeviciene B., Kaminskiene L. & Monkevičius J. (2020). Impact of innovative STEAM education practices on teacher professional development and 3-6 year old children's competence. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(4), 1–27
16. Monkevičienė O. ir kt. (2002). *Priešmokyklinio ugdymo programa*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
17. Monkevičienė, O. (2001). *Vaikas iki trejų metų. Ankstyvojo ugdymo vadovas*. Vilnius: Minklės leidyba.
18. Monkevičienė ir kt. (2015). *Ikimokyklinio ugdymo turinio programų rengimo metodinės rekomendacijos*. Vilnius: ŠMM.

19. *Modernios technologijos švietimui* (2018). (žiūrėta 2022-05-04). Prieiga internetu: <https://mts.vgtulicejus.lt/>
20. Prasauskienė A. (2003). *Vaikų raidos sutrikimai*. Kaunas: Teida.
21. Quigley C., Herro D., (2019). *An Educators guide to STEAM*.
22. Ruzgienė A., Petružienė S. (2005). *Vaikas ir aplinka*. Klaipėda: KU leidykla.
23. Sabaliauskienė R., Rimkienė R. (2009). *Kokybiškas ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymas*. Vilnius: ŠMM.
24. Steponavičienė, L., Jakimavičienė, A. (2019). *Patirtinio ugdymo/-si galimybės ankstyvajame amžiuje*. Kaunas: KK.
25. Šlekienė. V. (2018) *Ištarkime steam taip: kodėl būtina vystyti ir tobulinti gamtamokslinį ugdymą*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
26. Vaivadienė E., (2018). *Technologijos kompetencijų ugdymo pavyzdžiai*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
27. Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

EARLY AGE CHILDREN'S COGNITIVE COMPETENCE EDUCATION OPPORTUNITIES

Lina Valevičė, Algimantas Bagdonas

Summary

Relevance of the topic: Cognitive competence stimulates children's curiosity, information collecting, its processing and interest in the surrounding environment. Children are active researchers of the environment, interpreters of knowledge and experience (Baltakienė, Povilaikienė, 2016). Competence development through experience stimulates children's natural curiosity, satisfies the child's need to explore, all this builds confidence in one's own knowledge and abilities, and the challenges of experiential learning promotes problem solving, critical thinking and learning skills and strengthens learning motivation (Baltakienė, Povilaikienė, 2016). The problem of the research: how to promote the development of cognitive competence in early age children through discoveries, tests and experiments? The object of the research: is the development of cognitive competence (s) in early age children through discoveries, tests and experiments. The aim of the research: to reveal the development of cognitive competence in early age children through discoveries, tests and experiments. Research tasks: To theoretically substantiate the development of cognitive competence of early age children through discoveries, tests and experiments; To empirically reveal the attitude of parents and teachers to the development of cognitive competence of early-age children through discoveries, tests and experiments. Research results: The study revealed the importance of developing experiential education for children at an early age. Education through discoveries, tests and experiments stimulates curiosity and interest, encourages children to explore, develops children's competencies and encourages experiential learning. Parents and educators agreed that the involvement of parents in the development of children's cognitive competence is important. Parents of young children participate in the educational process by providing tools, cooperating with teachers and implementing ideas. The results of the research revealed: it is important to develop children's experiential education at an early age, and the most appropriate way to get to know the environment is play. Respondents understand that the family and educators should become educational partners by getting involved in the development of children's cognitive competence in the institution (group), so they get involved in various ways - cooperating with educators, sharing tools or implementing ideas of educators. Educators distinguish that cognitive ability, motor skills, concentration, self-control are strengthened through experience, they are most successful in getting children interested in innovations, coming up with ideas for activities, observing and recording the progress made by children, but they also face difficulties: working in large groups, insufficient means, loss of children's interest.

Keywords: early age, cognitive competence, learning through discovery, testing, experimentation.